

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Ltn
✓ 1968

1999

GIUDIZIO

DEL REVERENDISSIMO PADRE

CARLO VERGELLONE

Assistente Generale dei RR. PP. Barnabiti

SUL LIBELLO

IL MECHITARISTA DI VENEZIA

№ 236

Գ Ե Բ Ա Պ Ա Տ Ի Ի

Կ Ա Ր Ո Ղ Ո Ս Ի Վ Է Բ Չ Է Լ Լ Ո Ն Է

սանսրեանց Միսրսնոսրեան ընդհանուր Առաջիկային

Դ Ա Տ Ա Ս Տ Ա Ն Ը

Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ Ո Ւ Մ Ի Թ Ա Բ Ն Ա Ն

Պ Ա Ր Ս Ա Ի Ա Գ Ի Բ Ի Ն Վ Բ Ս Յ

1337
1208-20

IL MECHITARISTA

DI S. LAZZARO DI VENEZIA

Con questo titolo è comparso alla luce in quest'anno un libro anonimo, che porta la data di Livorno, ma che in realtà è stampato a Costantinopoli. Non mi prenderei il pensiero di far menzione di questo libro, se non giudicassi necessario prevenire, per quanto è in me, il triste effetto che esso potrebbe produrre sull'animo di qualche incauto lettore, il quale facilmente sarebbe condotto a formarsi un giudizio non meno falso in sè, che ingiurioso ad una religiosa e venerabile Società. Tutti sanno che la Congregazione Benedettina degli Armeni Mechitaristi eretta con consenso della S. Sede fin dal principio del passato secolo, ha per iscopo precipuo il lodevole fine di richiamare al seno della Chiesa Cattolica gli infelici Armeni, che da più secoli ne sono separati. A siffatto scopo il Fondatore di quest'Istituto stabilì nell'isola di S. Lazzaro presso Venezia un Monastero per accogliervi giovani Armeni e dare loro una cristiana educazione, e per preparare i suoi Monaci alla vita apostolica delle Missioni. Questo Monastero

2/9. 1975

4 1968-60

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆՆ

ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ ՈՐ Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

ԱՅՍ անուամբ այս տարուանս մէջ անանուն գիրք մը դուրս ելաւ, որ թէպէտ իլոռնոյ քաղքին անունը ունի, բայց ստուգիւ Արստանդնուպօլիս տպուած է: Եւ այս գիրքս յիշէն ալ ամենեւին մտքէս չէր անցնէր թէ որ հարկաւոր չեպէի ձեռքէս եկածին չափ առ ջնն առնելու այն գէշ ազգեցու թեանն որ կրնայ պատ ճառել անզգոյշ ընթերցողի մը մտքին վրայ, ու դիւրաւ սխալ ու անիրաւ դատաստան ընել տալ կրօնաւորական ու պատկառելի Միաբանութեան մը վրայ: Եւ մէկը գիտէն որ Հայազգի Բենեդիկտեանց Մխիթարեան Միաբանութեանը, որ անցեալ դարուն սկիզբէն կանգ նուած է սուրբ Եթովոյն հաւանութեամբ, գլխաւոր ու գովելի վախճանն է նորէն Աղղափառ Եկեղեցւոյ ծոցը դարձնելու այն թշուառ Հայերը, որ դարերէ ի վեր բաժնուած են իրմէն: Եւ անկ նպատակի մը հասնելու համար՝ այս Արօնիս Հիմնադիրը մենաստան մը հաստատեց Սենետիկի մօտ սուրբ Ղազարի կղզւոյն մէջ, որպէս զի Հայ պատանիներ ժողովէ հոն ու իրենց բրիտանական դատարակութիւն մը տայ, և որպէս զի իր Միանձուները քարոզութեան առաքելական կե-

acquistò ben presto un cospicuo lustro pei servigi insigni, che ha resi alla Religione ed alle lettere; lustro, che sempre più si accrebbe sino ai giorni nostri, ed attrasse su quel luogo la persecuzione degli invidiosi e dei nemici d'ogni bene, dai quali la Congregazione dei Mechitaristi ebbe a sostenere ogni sorta di accuse; ma, grazie a Dio, sempre n'è uscita coronata di nuovo splendore. Non mancano questi persecutori al giorno d'oggi, e l'anonimo autore del libro, che abbiamo per le mani è uno dei più acerbi e feroci; perchè non solo ripete ed esagera tutte le false imputazioni che in altri tempi furono fatte a carico della benemerita Congregazione, e che già furono dichiarate dalla S. Sede come calunniose; ma aggiunge molte altre calunnie per abatterla ed annientarla. Io non intendo di far qui rilevare le molte false accuse, che quest'anonimo ha pubblicate contro i venerandi Abbati Generali, che dal Fondatore Abbate Mechitar, sino all'attuale Abbate Arcivescovo Giorgio Hurmuz hanno governato la Congregazione; e contro tanti altri personaggi insigni per santità e dottrina; chè questa sarebbe impresa troppo lunga e non necessaria allo scopo che ora mi sono proposto; ma mi contenterò di dimostrare, che la smania di dire ogni sorta d'ingiurie e d'improperii contro i religiosi Mechitaristi, ha fatto cadere il nostro anonimo nelle più patenti contraddizioni, e l'ha indotto ad insolentire fortemente contro la Chiesa Cattolica.

Alla pagina 89, l'autore scrive così: “La sincerità
 „ che deve avere uno storico mi obbliga a dire, che
 „ gli allievi della Propaganda qualche volta hanno
 „ portato troppo oltre lo zelo loro accusandone i
 „ detti Padri (*Mechitaristi*) di alcune cose delle quali

նացը կարենայ պատրաստել: Շատ շուտով աս Սե-
նաստանը երևելի պայծառութիւն մը ստացաւ՝ Կրօնից
ու դպրութեանց ըրած հռչակաւոր ծառայութեանցը
համար, անանկ պայծառութիւն մը, որ հետզհետէ ալ
աւելի աճեցաւ ինչուան մեր օրերը, ու այն տեղւոյն
վրայ յարոյց նախանձոտաց ու ամէն բարւոյ թշնամեաց
հալածանքը, որոնց ամէն տեսակ ամբաստանութեանցը
համբերեց Սխիթարեանց Սիբեանութիւնը. բայց
փառք Ստուծոյ, որ միշտ նոր նոր պայծառութեամբ
պսակուեցաւ: Ըստօրուան օրս ալ չէն պակսիր ա-
սանկ հալածողներ, և անանուն մատենագիրը այս գրը-
քին, որուն վրայ որ կը խօսինք, այս ըսած հալածողնե-
րուն էն կատաղիներէն ու էն վայրագներէն մէկն է.
վասն զի ոչ միայն կը նորոգէ ու կը ղիզաբարդէ այն ա-
մէն սուտ զրպարտութիւնները, որ այլ և այլ ժամա-
նակ եղած են այս բարեացապարտ Սիբեանութեան
վրայ, և սուրբ Թուռէն իբրեւ չարախօսութիւն հրա-
տարակուած են, հապա ուրիշ շատ զրպարտութիւն-
ներ ալ կ'աւելցնէ՝ զանիկայ կործանելու ու ջնջելու
վախճանաւ: Ես միտքս չեմ դրած հոս յայտնելու այս
անանունին հրատարակած շատ սուտ ամբաստանու-
թիւնները ընդդէմ մեծարգոյ Կնդհանրական Ըբբայից,
որ հիմնագիր Սխիթար Ըբբայէն սկսեալ՝ մինչև հի-
մակուան Գհորդ հիւրմուշ Ըբբեպիսկոպոս Ըբբայն
կառավարեր են զՍիբեանութիւնը, և ընդդէմ այն-
չափ ուրիշ անձանց որ սրբութեամբ ու գիտութեամբ
հռչակաւոր եղած են. վասն զի բանը շատ երկայն կ'եր-
թար ու հարկաւոր ալ չէ իմ հիմնական դրած վախ-
ճանիս. բայց բաւական կը սեպեմ ցուցնելու որ ընդ-
դէմ Սխիթարեան Կրօնաւորաց ամէն տեսակ նախա-
տինք ու թշնամանք ըսելու կատաղութիւնը, մեր անա-
նունը շատ յայտնի հակասութեանց մէջ է ձգեր, և
զինքը վերջի աստիճանի լրբութեան հասուցեր է ընդ-
դէմ Կաթուղիկէ Կիկեղեցւոյ:

Սատենագիրը 89 էջը ասանկ կը գրէ. «Մնկեղծու-
թիւնն որ պատմաբանի մը կը վայլէ ունենալ՝ կը բըռ-
նադատէ զիս ըսելու, որ երբեմն Կորբականտայի
աշակերտներուն նախանձաւորութիւնը շատ չափն
անցուցեր է՝ ամբաստանելով վերոյիշեալ Սխիթա-

„ poi Roma li assolveva, non avendo potuto scuor-
 „ prirli rei „. Dunque l'anonimo confessa queste due
 cose: 1.º che almeno qualche volta Roma assolveva
 i Padri Mechitaristi; 2.º che almeno qualche volta gli
 allievi della Propaganda hanno ecceduto nelle accu-
 se. Quanto al primo punto è cosa pubblica e solenne,
 che Roma non solo assolveva i padri per non aver
 potuto trovarli rei, ma dippiù li dichiarava innocenti,
 e condannava i loro accusatori come rei di calunnia:
Accusationes rejiciendas esse tanquam calumniosas
 (Risoluzioni della S. Congregazione di Propaganda,
 9 luglio 1821). E si noti che in sostanza quelle stesse
 accuse dichiarate calunniose, sono sfacciatamente ri-
 petute ed aggravate dal nostro anonimo; il quale
 inoltre con una incoerenza incredibile nella medesi-
 ma pagina 89, in cui aveva detto che Roma qualche
 volta assolveva i padri Mechitaristi accusati dagli al-
 lievi di Propaganda, egli stesso dice ancora che in
 tutte le controversie insorte fra i Mechitaristi e gli
 allievi di Propaganda, quelli *hanno sempre avuto*
la peggio. Ma se furono dichiarati innocenti, come
 mai si può dire che ebbero la peggio? L'autore
 forse volle dire, che anche quando furono assoluti eb-
 bero la peggio, perchè a pag. 226, parlando della
 sopraccitata sentenza, senza citarne i termini, con
 una sfacciataggine ridicola afferma, che non furono
 dichiarati innocenti, ma furono rimandati coll' asso-
 luzione del reato. Io crederei di far torto alle persone
 di buon senso se volessi aggiungere alcuna risposta
 ad una così assurda interpretazione. Abbiamo or ora
 inteso che il nostro anonimo dichiarando di voler
 essere sincero confessava, che gli allievi della Propa-
 ganda qualche volta hanno portato troppo oltre lo
 zelo loro nelle accuse mosse contro i detti Padri.
 Or bene leggasi ciò che il medesimo autore scrive a
 pag. 210. “ Ed eccomi giunto ad un punto, in cui
 „ contro mia voglia debbo esser sincero, severamen-
 „ te riprendere i signori allievi della Propaganda i
 „ quali si vantano di essere zelantissimi della Fede

77 ըեան) Հարբը անանկ բաներու վրայ, որոնց վրայօք
 77 Հոռոմ զիրենք ազատ թողուց, չկրնալով յանցաւոր
 77 գտնալ, : Սերեմն անանուներ աս երկու բանը կը խոս-
 տովանի. Ա. որ Հոռոմ գոնէ երբեմն ազատ թողուցեր
 է Սխիթարեան Հարբը. Բ. որ Տրորեականտայի աշա-
 կերտները գոնէ երբեմն ամբաստանութեանց չափը ան-
 ցուցեր են : Վրայս և առջ այս յայտնի ու ծանուցեալ
 բան է որ Հոռոմ ոչ միայն ազատ կը թողուր վերոյի-
 շեալ Հարբը՝ չկարենալով զիրենք յանցաւոր գտնալ,
 հապա զիրենք անմեղ ալ կը քարոզէր, ու զիրենք ամ-
 բաստանողները կը դատաւարտէր իբրև զրպարտու-
 թեան յանցաւոր. Սերթէլէ էն ամբաստանութեանն իբ-
 ըն և զրպարտութեամբ. (Ս ճիւղ սուրբ ժողովոյն Տրոր-
 բականտայի, 9 յուլիսի 1821) : Վրա գիտնալու է որ ա-
 մենեւին նոյն ամբաստանութիւնները, որ իբրև զրպար-
 տութիւն հրատարակուած են, լրբաբար նորոգած ու
 ծանրացուցած է մեր անանուներ. որ դարձեալ անհաւա-
 տալի հակասութեամբ նոյն 89 էջը որ ըսեր էր թէ Հոռոմ
 երբեմն ազատ թողուցեր է Տրորեականտայի աշակերտ-
 ներէն ամբաստանուած Սխիթարեան Հարբը, նոյն
 ինքը կ'ըսէ դարձեալ որ Սխիթարեանց ու Տրորեական-
 տայի աշակերտաց մէջ ծագած ամէն վիճաբանութեանը
 ցը մէջ, առաջիններուն բանը մշտ ճախորդ գացած է :
 Տայց թէ որ անմեղ քարոզուեցան, ինչպէս կրնայ ը-
 սուիլ որ բաներնին ձախորդ գացած է : Ս'ատենագիրը
 թերևս ուզեր է ըսել որ ազատ թողուած ատեննին ալ
 բաներնին ձախորդ գացած է, որովհետև 226 էջը վե-
 րոյիշեալ վճռոյն վրայ խօսելով՝ առանց բառերը բերե-
 լու, ծանակելի լրբութեամբ մը կը հաստատէ որ ան-
 մեղ չքարոզուեցան, հապա ազատ թող տրուեցան
 յանցանաց արձակմամբը : Վրա խելացի մարդկանց նա-
 խատինք ընել կը սեպեմ, թէ որ ուզենամ պատասխան
 մը տալ ասանկ անտեղի մեկնութեան մը : Վրիջ մը ա-
 ռաջ լեցինք որ մեր անանուներ յայտնելով իր անկեղծ-
 րլլալու փափագը՝ կը խոստովանէր որ Տրորեականտայի
 աշակերտներուն նախանձաւորութիւնը երբեմն շատ
 չափն անցուցեր է վերոյիշեալ Հարց գէմ ըրած առ-
 բաստանութեանցը մէջ : Մըդ կարդանք ինչ որ նոյն
 մատենագիրը 210 էջը կը գրէ. « Վրա ահաւաստիկ հա-

„ ortodossa. Se a costoro sta veramente a cuore l'o-
 „ nore del Cattolicismo, se bramano veder trionfare
 „ la verità, perchè tanta sonnolenza, perchè tanta
 „ oziosità, perchè tanto silenzio? Urlano i Padri di
 „ S. Lazzaro, stampano menzogne, ingannano i
 „ semplici; ed i signori Propagandisti in silenzio
 „ come tanti muti, . . . non fiatano . . . Vergogna
 „ per essi grande, che sempre persone stranee alle
 „ loro cause debbano alzar la voce e difendere il
 „ loro partito che altronde è il partito della ve-
 „ rità, della giustizia. Uniti di animo e di sentimento
 „ si armino di santo zelo, e procurino di arrestare
 „ i progressi dell'errore. Scrivano, stampino, come
 „ fanno i Padri di S. Lazzaro, e facciano tutto il
 „ possibile a dare finalmente al Cattolicismo quella
 „ tanto desiderata soddisfazione di vedere allonta-
 „ nati i Padri di S. Lazzaro dalle Missioni dell'O-
 „ riente. Non si tratta più di cause personali, si
 „ tratta la causa dell'Ortodossia. Imperdonabile in
 „ essi sarebbe qualunque ulteriore silenzio „. Basta
 questa pagina per far capire da quale spirito sia ani-
 mato il nostro anonimo. Prima aveva confessato che
 gli allievi della Propaganda non solo avevano alzata
 la voce, ma che si erano inoltre lasciati trasportare
 troppo oltre nelle accuse. E per verità i fatti sono
 così notorii e pubblici, che era impossibile negarli.
 Con tutto ciò ora il medesimo autore dice che gli al-
 lievi della Propaganda pieni di sonnolenza e di ozio
 non hanno mai fiatato, e che sono *tanti muti*: che se
 in mezzo a tanto silenzio qualche voce si è udita,
 questa è *sempre stata di persone stranee* alla loro
 causa. Eppure, a suo giudizio, quì si tratta niente-
 meno che della salute del Cattolicismo e della causa
 dell'Ortodossia; e quelli alunni si vantano di essere
 zelantissimi della Fede. Ma forse al nostro autore
 deve essere sembrato un nulla ciò che è stato fatto
 dagli alunni. Egli vorrebbe che tutti imitassero la
 frenesia di cui egli stesso ha dato un esempio scan-
 daloso in questo suo libello infamatorio. Chi non alza

1) սայ անանկ տեղ մը, որ ընդդէմ կամացս պէտք է
 2) որ անկեղծ ըլլամ՝ ու խստիւ յանդիմանեմ Ռրորա-
 3) կանտայի աշակերտները, որոնք կը պարծին թէ են
 4) սաստիկ նախանձաւորք Ուղղափառ Հաւատոյ: Թէ
 5) որ սուգիւ սրտանց կ'ուզեն Ուղղափառութեան պա-
 6) տիւր, թէ որ կը փափագին Ճշմարտութեան յաղ-
 7) թանակը տեսնելու, ինչո՞ւ այսչափ թմրութիւն,
 8) ինչո՞ւ այսչափ պարապորդութիւն, ինչո՞ւ այսչափ
 9) լուծիւն: Կ'ո՞ւնան սուրբ Գաղարու Հարբը, սը-
 10) տութիւններ կը տպեն, պարզամիտները կը խա-
 11) բեն. և Ռրորականտայիք մէյմէկ համբերու պէս
 12) լուռ կեցած, . . . Ճիկ մ'ալ չեն հաներ: . . . Ե՛՛ծ
 13) ամօթ իրենց որ միշտ իրենց կողմանէ օտար անձինք
 14) ստիպուին ձայներնին բարձրացնել ու պաշտպանել
 15) իրենց կողմը որ միանգամայն Ճշմարտութեան ու ար-
 16) դարութեան կողմն է: Ե՛՛ իստիւր և միախորհուրդ
 17) սուրբ նախանձայուղութեամբ մը զինուին, և ջանան
 18) մոլորութեան յառաջադիմութիւնն արգէլելու: Կ'րեն
 19) տպեն սրբոյն Գաղարու Հարց պէս, և ամէն ջան-
 20) քերնին թափեն՝ որ վերջապէս Ուղղափառութեան
 21) այն սաստիկ փափաքը լեցնեն, որ է՝ սրբոյն Գաղարու
 22) Հարբը Ղաւելեան Ղաթելութենէ հեռացած տես-
 23) նել: Ե՛՛ առանձնականաց չէ բանը, հապա Ուղղա-
 24) փառութեան: Ե՛՛ սկի վերջը իրենց որ և իցէ լու-
 25) թիւնը աններելի է: Ե՛՛ յս էջը միայն բաւական է
 26) հասկըցնելու թէ մեր անանունը ինչ հոգևով լցուած
 27) է: Ե՛՛ աջ խոստովանեցաւ թէ Ռրորականտայի աշա-
 28) կերտները չէ թէ միայն իրենց ձայնը բարձրացուցեր
 29) էին, հապա նաև իրենց ամբաստանութեանց մէջ չա-
 30) փազանց մէկալ ծայրն անցեր էին: Ե՛՛ իրաւցնէ եղած
 31) գործքերը այնպէս յայտնի և հրապարակական էին, որ
 32) անկարելի էր ուրանալը: Ե՛՛ այց ի վերայ այսր ամենայնի
 33) հիմա նոյն մատենագիրը կ'ըսէ որ Ռրորականտայի աշա-
 34) կերտները թմրութեան և պարապորդութեան մէջ
 35) թաղուած, և ոչ ճիկ մը հաներ են, և ամէնքը մէյմէ
 36) համբ դարձած են. և թէ որ այնչափ լուծեան մէջ
 37) ձայն մըն ալ որ լուներ էնէ իրենց ջատագով՝ Քիշ օրս ան-
 38) չինք էրէր են: Ե՛՛ սակայն, ըստ իրեն դատմանը հոս բանը
 39) կ'աթողիկէ Հաւատոյ պահպանութեան և Ուղղափա-

la voce in questo tenore, a giudizio del nostro anonimo, deve passare per muto, quand'anche tanto gridasse da oltrepassare i giusti confini dell'equità.

Oltre la notata contraddizione, il riferito squarcio di eloquenza dell'anonimo contiene manifestamente un ingiustissimo rimprovero ed un'ingiuria atroce non solo contro gli allievi della Propaganda, ch'egli senza alcun diritto o ragione *severamente riprende*, ma molto più contro il ceto dei Pastori e contro tutta la Chiesa. E chi è costui, che viene ad insegnare ai Vescovi quello che debbano fare per mantenere la purità della Fede, e per la causa Ortodossa? I Sommi Pontefici da Clemente XI sino a Pio IX hanno sempre giudicati buoni cattolici i Padri di S. Lazzaro, ed hanno promosso e favorito le loro Missioni in Oriente, ed hanno dato ai medesimi non pochi eccitamenti e stimoli perchè proseguissero la benefica e salutare impresa; ora invece viene il nostro anonimo a correggere l'errore, e ad insegnare alla Chiesa, che i Padri di S. Lazzaro sono scismatici, lupi travestiti, che rovinan la Chiesa, che portano la desolazione e l'esterminio a tutta la Cattolicità. E non contento di dare questa lezione ai Vescovi, con acerbi rimproveri li accusa, perchè se ne stanno silenziosamente devono parlare, perchè non condannano gli errori, perchè non impediscono lo scandalo, perchè non mettono un riparo alla rovina della Fede; e loro dichiara imperdonabile la loro trista condotta. E tutto ciò perchè? Perchè non *allontanano i Padri di S. Lazzaro dalle Missioni d'Oriente*.

ուռ թեան ջատագովութեանը վրայ է, իսկ Ռորբական տային աշակերտները կը պարծին իբրև Հաւատքի նախանձայոյզք: Բայց դուք է մեր մատենագրին աչքին այս Ռորբականտայի աշակերտներէն եղածները ոչ ինչ կ'ըլեան. և կ'ուզէ որ ամէնքը այն կատաղի խելագարութեանը նմանին, որուն ինքը այս իր պարսաւադրովը գայթակղական օրինակ մը տուաւ: Ուրեմն ով որ այս կերպով ձայնը չբարձրացրներ, մեր անանունին խելքին նայելով, այնպիսին համեաց կարգը պիտի անցնի, թէպէտ և պոռայ ալ այնչափ որ արդարութեան օրինակ որ սահմանն ալ անցնի:

Թողունք այս յայտնի հակասութիւնը. անանունին պերճախօսութեան յիշած պատառիկին մէջ մէկ ուրիշ յայտնի ամէնանիրաւ յանդիմանութիւն մը և դառն նախատինք մը կայ ոչ թէ միայն Ռորբականտայի աշակերտաց դէմ, զորոնք ինքը առանց իրաւանց կամ պատճառի մը խիստ կէրպով ճշ կը յանդիմանէ, հապա ալ աւելի հօլուաց խումբին դէմ և ընդդէմ բոլոր Եկեղեցւոյ: Եւ ատիկայ ով է որ եկեր Եպիսկոպոսաց կը սորվեցընէ ինչ որ իրենց պարտքն է ընելը՝ որպէս զի ամբիժ պահէն Հաւատքը, և Ուղղափառութեան ջատագով ըլլան: Սրբազան Քահանայապետները կը դիմէ ՃԱԿն մինչև Պիոս Թայգ սրբոյն Պազարու հարքը ընտիր ուղղափառ ճանցներ են, և իրենց Երևելեան Եռաքելութիւնն ալ ստաջ տարեր ու օգներ են, և շատ յորդոր և խրախոյս տուեր են որ իրենց այս բարերար և վրկաւէտ դործքը ձեռքէ չթողուն. իսկ ընդ հակառակն ելեր եկեր է հիմա մեր անանունը Եկեղեցւոյ սխալը ուղղելու և իրեն սորվեցընելու որ սրբոյն Պազարու հարքը հերձուածող են, ծպտեալ գայլեր են որ Եկեղեցին կը կործանեն, և բոլոր Ուղղափառութիւնը կ'աւրեն կ'ապականեն: Եւ այս Եպիսկոպոսաց տուած դատովը դէռ դո՛հ չըլլալով՝ դառն յանդիմանութիւններով ալ կ'ամբաստանէ զանոնք թէ ինչու խօսելը պարտքերնին է և լուռ կը կենան, թէ ինչու մոլորութիւնները չեն դատապարտեր, թէ ինչու գայթակղութիւնը մէջ տեղէն չեն վերցընէր, թէ ինչու հաւաքին կործանմանը դէմ դարման մը չեն ըներ. և յայտնի կը հրապարակէ որ իրենց այս չար ընթացքը աններելի է: Պատ

Ecco dunque dove andava a parare con tante insolenze il nostro anonimo. Si allontanino i Padri di S. Lazzaro dalle Missioni, e la Chiesa sarà salva; diversamente sarà *imperdonabile* il misfatto di chi doveva farlo e non l'avrà fatto. Ora almeno s'intende perchè questa *maschera* parli di partiti, e perchè scambi la causa dell' *Ortodossia* con quella d'un *partito*. Tutto il suo impegno per la Chiesa e per la Fede Ortodossa termina in uno spirito di parte. Vorrebbe ad ogni costo vedere allontanati alcuni poveri e zelanti Religiosi, che attendono indefessamente al bene dei loro connazionali Armeni. Appagate questa sua frenetica pretesa, egli vi dirà che *la Chiesa non ha più nulla a temere*. Ditemi, di grazia, signor anonimo, non è questo appunto il vivo desiderio di quelli ostinati scismatici Armeni, i quali menano sì grande strepito pel danno che recano al loro partito i buoni Missionari Mechitaristi? Essi pure gridano che la loro Chiesa non sarà senza pericolo di sciogliersi, finchè vi sono in Oriente i Padri di S. Lazzaro: e per questo fanno ogni sforzo onde allontanarli o almeno infamarli. Voi dunque meritate i più distinti ringraziamenti dagli scismatici, poichè tanto avete perorato in loro favore, per la salute della loro Chiesa scismatica; ed essi infatti ve ne fanno buon grado mentre cominciano a tradurre in armeno ed a divulgare i più scelti squarci del vostro libro, e conoscono che niente può essere ad essi più utile per combattere la Chiesa cattolica; e sono sicuri del loro trionfo se possono ottenere ciò che voi unicamente desiderate, cioè di levarsi dattorno i Monaci Mechitaristi e snidarli dall'Oriente. Vedete dunque di qual tempra siano coloro che applaudiscono al vostro scritto! E voi avete coraggio di spacciarvi per un buon cattolico, e sincero propugnatore della Santa Chiesa? — Se non chè dopo poche pagine il nostro autore nuovamente si contraddice, ed asserisce che assoluta-

Ճանձր : Ս ամս զի Արեւելեան Առաքելութեան սրբոյն Ս ա
 շարու չարքը չեն կեռացընէր :

Այլ ուրեմն թէ մեր այս անանուը իր այնչափ նա
 խատալից խօսքերուն ծայրը ուր կ'ուզէ եղեր բերել ,
 թո՛ղ չարք սրբոյն Ս աղարու առաքելութեանէ ետ կե-
 նան , Ակեղեցին կը խալըսի ամէն վտանգէ . իսկ թէ
 որ ասիկայ այսպէս չըլլայ՝ անհերելի յանցանաց տէր կ'ըլ-
 լայ այն՝ որուն ձեռքն էր այս բանս ի գործ դնել և
 չգրաւ : Վոնէ հիմա դուրս ելաւ թէ այս որձակին կող-
 մնակցութեանց վրայ խօսելուն պատճառն ինչ է եղեր .
 և ինչո՞ւ համար Սողապատութեանը կողմնակցութեան մը
 կը փոխէ : Բոլոր այն Ակեղեցւոյ և Սողապատ հա-
 լատքին վրայ ցուցուցած հոգողութիւնը կողմնակցու-
 թեան հոգւով կը լմնայ : Ամէն ջանք կ'ընէ որպէս զի
 քանի մը խեղճ ու նախանձաւոր Արօնաւորները որ ան-
 խոնջելի աշխատութեամբ իրենց համազօր եղբարցը
 օգտին համար կ'աշխատին նէ՝ քշէ հեռացընէ : Ս'էյմը
 որ այս իրեն յիմարական պահանջմունքը գլուխ ելլայ՝
 ան ատեն քեզի կը դառնայ կ'ըսէ որ ալ ասիկայ երե-
 Ակեղեցին վախալու բան չունի : Բայց , պարոն անա-
 նուն , ինչ կ'ըսես , յամառեալ հերձուածող հայոց փա-
 փազն ալ ճիշտ ատ քու ուզածդ չէ՞ մի . որոնք այն-
 չափ աղաղակաւ կը ծանուցանեն Սխիթարեան բարի
 Բարոզչաց իրենց կողման տուած մնասները : Ա՛հա ի-
 րենք ալ կը պրոան որ քանի որ սուրբ Ս աղարու չարք
 Արեւելքն են՝ իրենց Ակեղեցին միշտ կործանելու վը-
 տանգին մէջն է . և անոր համար ալ ամէն ջանք կ'ընեն
 որ կամ զիրենք հեռացընեն և կամ անուննին մէկ ստը-
 կի ընեն : Անանկ է նէ հերձուածողները պէտք է շատ
 շնորհակալ ըլլան քեզի , ինչու որ այնչափ իրենց կողմը
 բռներ ես իրենց հերձեալ Ակեղեցիին հաստատ մնա-
 լուն : Ալ իրօք իրենք շատ շնորհակալ են քեզմէ որ քու
 չարամատենիդ էն աղուոր կտորները կը թարգմանեն ու
 կը հրատարակեն , գիտնալով որ Աթուղիկէ Ակեղեց-
 ւոյն դէմ պատերազմելու համար իրենց ասկէց աւելի
 օգտակար բան չէր կրնար ըլլալ . և իրենց յաղթանակին
 վրան ալ ապահով են թէ որ կարենան ձեռք ձգել ինչ
 որ դուն այնչափ կը փափաքիս , կ'ուզեմ ըսել իրենցմէ
 հեռացընել Սխիթարեան Սխանձունքները ու զանոնք

mente non basta alla salute della Chiesa l'allontanare i Padri Mechitaristi dalle missioni, ma che ci vuole qualche cosa di più. Ecco in quai termini egli prosiegue a dettare la sua lezione alla Chiesa: “ Ad
 „ essi Padri si dovrebbe fare ciò che fu fatto ai Tem-
 „ plari, quando la S. Sede stanca delle mancanze dei
 „ loro misfatti li annullava. I Padri di S. Lazzaro sono
 „ ben meritevoli di subire la stessa pena „. (pag. 240)
 Questo è ciò che la S. Sede *dovrebbe fare*, secondo il nostro anonimo; il quale poco prima aveva protestato, che esso non si credeva di poter dare consigli a chicchessia e molto meno alla Chiesa. A me pare che costui non si contenti di dare consigli, ma voglia insegnare i doveri ed imporre precetti al Sommo Pontefice. Ma e perchè mai i Padri di S. Lazzaro *sono meritevoli di subire la pena dei Templari*? Ascolti la Chiesa tutta ed impari dal nostro anonimo a distinguere la sana dottrina dagli errori contro la Fede: egli le darà un'altra bella lezione. È ben vero, che egli non prova nulla di quanto asserisce, sebbene a parole si vanti di produrre in conferma di quanto scrive i più autorevoli documenti che si possano desiderare; ma ad ogni modo la sua autorità può bastare per qualunque documento; ascoltiamolo: “ I
 „ Padri di S. Lazzaro sono sospetti nella loro cre-
 „ denza (pag. 28). In molte opere uscite dai torchi
 „ mechitaristici si trovano delle cose che non troppo
 „ combinano col dogma cattolico (pag. 221). Deb-
 „ bono essere trattati come sospetti, e quali persone
 „ infette di errore, per nascondere il quale si abban-
 „ donano alla frode, alla menzogna (pag. 89). Io
 „ scrissi per fare una volta palesi le frodi, le menzo-
 „ gne, gli errori dei Mechitaristi (pag. 239). I prin-
 „ cipii Mechitaristici, lo dirò francamente, sono con-
 „ trarii agli insegnamenti della Chiesa cattolica (pag.
 „ 419). È fino a quando la cattolica Chiesa genererà
 „ per le dottrine erronee, che spargono costoro, per
 „ la loro arroganza, superbia, insubordinazione?
 „ (pag. 461) „. Dunque i Padri Mechitaristi sono ad

բողոքովին Արևելքէն հալածել: Անանկ է նէ տես մէյ-
մը որ այդ քու չարամատենիդ վրայ ուրախացողները
ինչ կերպ մարդիկ են: Իսկ դուն դեռ երես ունիս զքեզ
բարի ուղղափառ ու սուրբ Ակեղեցւոյ անխարդախ ա-
խոյեանը անուանել: — Բայց այս ալ բաւական չէ. քա-
նի մը էջէն ետև մեր այդ մատենագիրը նորէն ինքն իրեն
դէմ կը խօսի, ու կը զուրցէ, որ Ակեղեցւոյն ազատու-
թեանը համար բացարձակապէս բաւական չէ որ Սխի
Թարեան հարբ առաքելութենէ հեռանան, հապա դեռ
ուրիշ աւելի բան մըն ալ հարկաւոր է: Եւ նայէ թէ
ինչպիսի խօսքերով առաջ կը տանի Ակեղեցւոյ բան
սորվեցընելով. « Այս հարց պէտք է այն բանը ընել
», ինչ որ ատեն մը Տաճարականներուն ըրին, երբոր
», սուրբ Աթոռը ալ ձանձրանալով անոնց գործած չա-
», րագործութիւններուն պակասութիւններէն՝ զիրենք
», ոչնչացուց: Սրբոյն Վ ազարու հարբ ալ ամենայն ի-
», բօք այսպիսի պատիժ մը քաշելու արժանի են » (էջ
240): Այս է եղեր ահաւասիկ, մեր անանունին ըսածին
նայելով, սուրբ Աթոռին ընդդէմ. բայց սակայն ինքն
անանունը վերը քիչ մը առաջ կը բողբէր թէ ինքը
զինքը անկարող կը ձանձնայ ուրիշի խորհուրդ տա-
լու, ևս առաւել Ակեղեցւոյ: Ինչի կ'երևայ որ ա-
տիկայ խորհուրդ տալը բաւական չտեսեր, հապա
նաև կ'ուզէ նոյն իսկ Սրբազան Վահանայապետին ալ
իր պարտքը սորվեցընել, ու պատուէրքներ ալ տալ իրենս:
Բայց ինչու համար սուրբ Վ ազարու հարբը արժա-
նի էն Տաճարահանայ պատիժը հրելու: Թող բոլոր Ա-
կեղեցին ականջ դնէ, ու այս մեր անանունէն սոր-
վի թէ ինչ կերպով պէտք է եղեր՝ ողջամիտ վարդա-
պետութիւնը հաւատոյ դէմ եղած մոլորութիւննե-
րէն զանազանել. անանունը իրեն ուրիշ մէկ աղուոր
դաս մըն ալ կու տայ: Իրաւ իր ըսածներուն և ոչ մէ-
կուն ինքը ապացոյց մը կը բերէ, թէպէտ և խօսքով մեծ
մեծ կը ջարդէ թէ իր զրածներուն հաստատութեանը
ամէն պէտք եղած արժանահաւատ վաւերականները
մէջ տեղ կը բերէ. բայց սակայն իր հեղինակութիւնը
ամենայն իրօք որ և իցէ վաւերականի տեղ կրնայ բռ-
նել: Ստիկ ընենք մէյմը իրեն. « Սուրբ Վ ազարու
», հարբ կասկածելի են իրենց հաւատոցը մէջ (էջ 28):

un tempo qualificati come *sospetti di errore*, ed *infetti di errore*: essi spargono pubblicamente e stampano dottrine erronee, e nello stesso tempo cercano di nascondere con ogni frode le loro eresie: professano dottrine contrarie a quelle della Chiesa, per cui la Chiesa geme, e nulla sa fare fuori che gemere: ma la cosa più singolare è, che essa Chiesa geme senza saperne il perchè; infatti fin quì essa ignorava che i Mechitaristi fossero eretici, mentre anzi li aveva in conto di cattolici, e secondava le loro pubblicazioni letterarie, e promoveva alla dignità episcopale i loro superiori, e benediva le fatiche dei loro missionarii, e condannava i loro avversarii come calunniatori. Le incoerenze del nostro autore si vanno moltiplicando; ed io perciò sono dispensato dal difondermi in molte parole per farne conoscere lo spirito.

Ascoltiamo ora quali siano i principii erronei che egli attribuisce ai Padri Mechitaristi: „Professano, „ egli scrive, attaccamento e quasi direi divozione al

99 Մխիթարեանց մամուլներէն ելած շատ գիրքերուն
 99 մէջ անանկ բաներ կան որ ուղղութիւն վարդապետու
 99 թեան հետ շատ լաւ չեն յարմարիր (էջ 221): Պէտք
 99 է հետեւին իբրո՞ւ կասկածելի մարդիկ վարուիլ ու
 99 մտորութեամբ ապականած, և այն մտորութիւնը ծա
 99 ծուկ պահելու համար ամէն տեսակ խաբէութեան
 99 ու խարդախութեան ձեռք կը զարնեն (էջ 89): Իմ
 99 գրելուս վախճանը այն է որ մէյով Մխիթարեանց
 99 խարդախութիւնները, ստուծիւնները ու մտորու
 99 թիւնները յայտնեմ (էջ 239): Մխիթարեանց սկզբ
 99 բունքները, համարձակ կ'ըսեմ, կաթուղիկէ կ'կե
 99 ղեցուց սորվեցուցածներուն բոլոր հակառակ են (էջ
 99 112): Ու ինչուան էրք Ուղղափառ կ'կեղեցին պի
 99 տի հեծէ ատոնց ծաւալած մոլար վարդապետու
 99 թեանցը, ձեռներիցութեանը, հպարտութեանը, ան
 99 սաստուծութեանը վրայ (էջ 161): Իւրեմն Մխիթա
 99 րեան հարք մի և նոյն ժամանակ կ'անուանին իբրև
 99 ճշտութեան կասկած գոտի, ու ճշտութեամբ ապականած,
 99 յայտնապէս կը ծաւալեն ու կը տպեն մոլար վարդա
 99 պետութիւններ, ու մի և նոյն ժամանակ կը ջանան
 99 ամենայն խարդախութեամբ ծածկել իրենց հերետի
 99 կոսութիւնները: Կեղեցուց դաւանած վարդապետու
 99 թեանցը հակառակ վարդապետութիւն կը դաւանին,
 99 անոր համար կ'կեղեցին կը հեծէ, և ուրիշ բան չկրնար
 99 ընել բայց եթէ հեծել: սակայն աւելի զարմանալին
 99 այն է որ կ'կեղեցին կը հեծէ առանց պատճառը գիտ
 99 նալու, իրաւցրնէ ինչուան հիմա չէր գիտեր որ Մխի
 99 թարեանք հերետիկոս են եղեր, մանաւանդ թէ զա
 99 նոնք Ուղղափառի տեղ բռնած էր, և ձեռնտու կ'ըլլար
 99 իրենց գրաւոր աշխատութեանցը, ու իրենց մեծաւոր
 99 ները եպիսկոպոսական աստիճանը կը բարձրացընէր, ու
 99 իրենց Վարդգաց աշխատանքը կ'օրհնէր, ու անոնց
 99 հակառակորդները կը դատապարտէր իբրև զրպարտիչ:
 99 Մեր հեղինակին հակասութիւնները երթալով կը շատ
 99 նան, ուստի ես ալ ազատ կը համարիմ զիս երկայն խօս
 99 քեր ընել իրեն հոգին ճանչընելու համար:

Հիմա լսենք թէ որոնք են իրեն Մխիթարեան
 հարց ընծայած մոլար սկզբունքները. «Յարուսն կը
 99 ցուցընեն, կը գրէ ինքը, ու գրեթէ կրնամ ըսել

„ partito scismatico (pag. 21). Portano sul volto una
 „ macchia indelebile di aver mostrato per tutto ed
 „ in ogni epoca uniforme proclività allo scisma (pag.
 „ 246). Impostori, mendaci, proclivi allo scisma (pag.
 „ 226). La Congregazione di S. Lazzaro continua a
 „ battere lo stesso cammino, difendere gli stessi er-
 „ rori, cercando ogni occasione, cogliendo ogni op-
 „ portunità per far mostra dell' attaccamento suo
 „ agli scismatici (pag. 138). I Mechitaristi predicano
 „ non esservi differenza di Religione fra Cattolici e
 „ scismatici, e che si può comunicare *in divinis* con
 „ questi (pag. 157 e 167). Il cader in errore è di
 „ tutti, riconosciuto l'errore, rimanere ostinato in
 „ esso, ed anche cercare di coonestarlo, questo è da
 „ Mechitarista (pag. 164) „. Come ognuno vede, an-
 „ che senza tener conto di tante altre accuse, gli er-
 „ rori quì imputati non sono leggieri, nè di poco mo-
 „ mento. Potrei pure in questo luogo far avvertire che
 „ veramente ci corre qualche notevole divario non fa-
 „ cile a conciliarsi, fra i diversi modi con cui sono fatte
 „ queste imputazioni. Il predicare che non vi sia diffe-
 „ renza fra cattolici e scismatici è certamente qual-
 „ che cosa di più che essere proclive allo scisma: così
 „ pure l'ostinarsi ad occhi aperti nell' errore, non è lo
 „ stesso che dimostrare qualche deferenza al partito
 „ scismatico. Ma senza entrare in queste minutezze, io
 „ osservo che costui con intollerabile audacia, di pro-
 „ pria autorità ha innalzato tribunale nella Chiesa, e
 „ da sè ha accusato, giudicato e condannato pubblica-
 „ mente come rea e meritevole di estermio una be-
 „ nemerita Congregazione Religiosa; e ciò non pure
 „ contro ogni ragione, ma contro l'espresso giudizio
 „ della Chiesa, siccome apparisce delle cose sopra ac-
 „ cennate. E chi siete voi, o anonimo, che vi arrogaste
 „ tanta autorità? E non conoscete che il giudizio che
 „ voi presumeste di fare, spetta esclusivamente alla
 „ Chiesa, la quale sul complesso delle cose da voi giu-
 „ dicate ha pronunciato una sentenza opposta alla vo-
 „ stra? Avreste pur dovuto riflettere, che le solennissi-

59 եռանդ մը հերձուածողական կողման (էջ 21) : Այս
 59 բեաներնուն վրայ կը կրեն անջնջելի արատ մը ամէն
 59 տեղ ու ամէն ատեն միօրինակ հակամիտութիւն
 59 ցուցրցած ըլլալնուն առ հերձուածը (էջ 226) :
 59 Խաբէբայ , սուտղուց , հակամէտք առ հերձուած
 59 (էջ 246) : Սուրբ Վաղարու Միաբանութիւնը
 59 նոյն ձամբան կը շարունակէ , նոյն մոլորութիւնները
 59 կը պաշտպանէ , փնտուելով ամենայն յարմար առիթ
 59 ու ամէն պատեհաւոր դէպք չի փախցընելով , հեր-
 59 ձուածողաց իրեն յարումը ցուցընելու համար (էջ
 59 138) : Միսիթարեանք կը քարոզեն թէ կրօնի տար-
 59 բերութիւն չկայ հերձուածողաց և ուղղափառաց
 59 մէջ և թէ ի հոգեւոր կրնայ հաղորդակցութիւն ըլ-
 59 լալ անոնց հետ (էջ 157 , և 267) : Մոլորութեան
 59 մէջ իյնալը , ամենուն ալ սեփհական է , իսկ մոլորու-
 59 թիւնը ճանչնալէն ետև յամառութեամբ մոլորու-
 59 թեան մէջ մնալ ու նաև զանիկայ պարտըկելու ջանք
 59 ընել , ասիկայ բուն Միսիթարեանի գործ է (էջ
 59 164) : Ինչպէս ամէն մարդ կը տեսնայ , առանց
 59 ուրիշ այնչափ ամբաստանութիւնները բանի տեղ սե-
 59 պելու , հոս տեղս զրպարտած մոլորութիւնները այն-
 59 պիսի թեթև ու ճնչին բաներ չեն : Հոս տեղս կրնայի
 59 նաև ծանուցանել որ իրաւքնէ այս այլ և այլ կերպով
 59 զուրջուած զրպարտութեանց մէջ այնպիսի երևելի
 59 զանազանութիւն կայ որ շատ դիւրին չէ իրարու հետ
 59 համաձայնելը : Բարոզել թէ ուղղափառաց ու հեր-
 59 ձուածողաց մէջ տարբերութիւն մը չկայ , ստուգիւ ա-
 59 ւելի բան մըն է քան զհակամիտութիւն ունենալը առ
 59 հերձուածը . այսպէս նա և յայտնապէս յամառիլ մոլոր-
 59 ութեան մէջ , հերձուածողական կողման հակամիտու-
 59 թիւն մը ցուցընելու հետ նոյն բանը չէ : Բայց առանց
 59 այս մանրամասն պարագաներուս իջնալու , կը տեսնամ
 59 որ ատիկայ անտանելի յանդգնութեամբ , ինքիբ գըլ-
 59 խուն եկեղեցւոյ մէջ ատեան մը հաստատեր է , և ինք-
 59 իրեն ամբաստաներ , դատաստանը տեսեր ու դատա-
 59 պարտեր է հրապարակաւ իբրև եղեւնաւոր ու ջնջուե-
 59 լու արժանի մէկ բարեացապարտ կրօնաւորական Միա-
 59 բանութիւն մը , և այն ոչ միայն ընդդէմ ամենայն ի-
 59 բաւանց , հապա նաև ընդդէմ Արեւելեաց յայտնի դա-

me professioni di Fede Cattolica emesse da quei Religiosi in faccia alla Chiesa, ed accettate con espressa approvazione della S. Sede, obbligano e costringono ogni buon fedele a considerarli come Cattolici, finchè la Chiesa stessa non parli diversamente. Ma nò, risponde l'anonimo: “Di tutte le proteste, che fanno
 „ i Padri di S. Lazzaro, compresi gli Abbati, non
 „ credo affatto nulla; anzi confesso la verità, che ne
 „ faccio quel caso identico, che debbo fare dei complimenti e giuramenti d'un mercante ebreo (pag. 92) „. Che se nella vostra saviezza non accettate le parole, almeno crederete ai fatti. Voi dite che i Mechitaristi favoriscono lo scisma degli Armeni. Eppure è cosa manifesta e splendidissima, che nessuno da un secolo in quà ha confutato appositamente gli errori degli Armeni scismatici con quella forza ed efficacia con cui lo hanno fatto i Mechitaristi di Venezia. Consultate le varie opere pubblicate del servo di Dio Mechitar, dal padre Ignazio arcivescovo Papas, dal padre Michele Ciamician, dal padre Gabriele Avedichian, dal padre Giambattista Aucher e da tanti altri dotti e valorosi campioni, e poi ditemi se si può pensare in buona fede che questi siano fautori dello scisma armeno. Ma neppure i fatti bastano al nostro anonimo, il quale vuole essere maestro di prudenza e saviezza alla S. Chiesa, e vuole giudicare dell'intenzione che non si vede e non si giudica se non da Dio solo. Io vorrei, che almeno ci dicesse quest'anonimo se fra tanti membri che compongono quella religiosa Congregazione non eccettua alcun individuo, se li crede tutti egualmente ribaldi e felloni. Se leggiamo ciò che egli ha scritto alla pag. 71 non se ne può dubitare. Ecco come parla: “I padri di S.
 „ Lazzaro tutti in massa hanno sostenuto e sostengono le loro dottrine erronee, e sebbene conoscano essere state già più volte condannate; sebbene
 „ per queste si vedano avviliti al punto di essere sottomessi alla legge del giuramento: sebbene si accorgano di essersi per queste trovati alla necessità

տատանին, ինչպէս որ կ'երևայ վերոյիշեալ բաներէն :
 Ո՞վ էս դուն, ո՞վ անանուն, որ այսչափ իշխանութիւն
 յափշտակեր ես : Չէս զիտեր որ քու վրադ առած
 ընելու դատատանդ Նկեղեցւոյ միայն կ'իյնայ, որն որ
 քու դատած բաներդ բոլորը մէկ առնելով՝ քու վճռոյդ
 հակառակ վճիռ է տուեր : Պէտք էիր մտածել որ այն
 կրօնաւորներուն Նկեղեցւոյ դիմացը տուած Ուղղափառ
 հաւատոյ հրապարակական դաւանութիւնները, սուրբ
 Վահր բացայայտ հաւանութեամբ ընդունած ըլլա-
 լով, կը պարտաւորեն ու կը ստիպեն ամենայն բարի
 հաւատացեալ զանոնք Ուղղափառ սեպել, քանի որ
 նոյն Նկեղեցին տարբեր կերպով չխօսիր : Բայց չէ, կը
 պատասխանէ անանունը . « Բայն ամէն բողոքներուն ,
 ,, որ սուրբ Վաղարու հորքը կ'ընեն, Բբբաներն ալ
 ,, մէկ առնելով, ոչ երբէք կը հաւատամ . մանաւանդ
 ,, թէ կը խոստովանիմ ճշմարտութիւնը, որ մի և նոյն
 ,, աժէքը ունին իմ առջևս, ինչ որ հրէայ վաճառականի
 ,, մը յարգանքը ու երդումները . (էջ 92),, : (Թէ որ
 քու իմաստութեամբդ խօսքերը չես ընդունիր նէ, գո-
 նէ գործքերուն պիտի հաւատաս : Գուն կ'ըսես որ Սը-
 խիթարեանք հայոց հերձուածոյն կողմը կը բռնեն :
 Սակայն ամենաբացայայտ ու խիստ յայտնի բան է որ
 ոչ որ մէկ դարէն ի վեր ինչուան հիմա մասնաւոր կեր-
 պով հերքած ըլլայ հերձուածող հայոց միջորութիւն-
 ները այն ուժով ու ազգուութեամբ որով որ ըրին Սե-
 նետկոյ Սխիթարեանները : Վննէ մէյմը Նառային
 Բստուծոյ Սխիթարայ, Փափաղեան հ . Իգնատիոս
 Բքքեպիսկոպոսին, Չամչեան հ . Սիբայէլին, Բե-
 տիքեան հ . Վաբրիէլին, հ . Սկրտիչ Բւգերեանին
 հրատարակած այլ և այլ գործքերը և ուրիշ այնչափ
 իմաստուն ու կտրիճ հաւատոյ ախոյեաններունը, և
 ետքը ըսէ ինծի որ կարելի է անկեղծութեամբ մտա-
 ծել որ առոնք հայոց հերձուածոյն թեւ թիկունք ըլ-
 լան : Բայց և ոչ արդիւնք բաւական են մեր անանու-
 նին, որ սուրբ Նկեղեցւոյ իմաստութեան ու խոհե-
 մութեան վարպետ կ'ուզէ ըլլալ, և կ'ուզէ ուրիշին
 դիտաւորութիւնը դատել որ Բստուծմէ զատ ուրիշէն
 չտեսնուիր ու չգատուիր : Ա՞նչ է որ գէթ այս ըսէր
 մեզի անանունը որ այս կրօնաւորական Սխաբանու-

„ di mentire per sottrarsi alla meritata punizione ;
 „ sebbene abbiano spesso avuto il disonore di essere
 „ cacciati da tante città ; sebbene più volte siano
 „ stati sospesi dal santo ministero, ed anche qualche
 „ volta scomunicati, ciò non ostante pare che fac-
 „ ciano a gara chi troverebbe un miglior ripiego
 „ per avvicinarsi il più possibile allo scisma impune-
 „ mente. Ma dunque essi nella comunità di S. Laz-
 „ zaro vengono imbevuti di falsi principii, dunque la
 „ comunità di S. Lazzaro è sospetta, poichè insegna
 „ errori. Altrimenti non si potrebbe spiegare tutto
 „ questo spirito uniforme che regna in essi Padri di
 „ parteggiare per li scismatici in tutti i tempi, in
 „ tutte le circostanze, in tutti i luoghi. Se si trat-
 „ tasse di alcuni individui solamente, non sarebbe
 „ troppo difficile ad intendersi, ma quando la cosa
 „ è comune a tutti, quando presenta un' assoluta ge-
 „ neralità, prende anche più di serietà. È chiaro che
 „ quando in una famiglia, incominciando dai geni-
 „ tori ingiù, fino all' ultimo individuo della casa, vi
 „ regna l' empietà, tutta la famiglia si può chiamare
 „ empia. Nè saprei perchè in parità di circostanza,
 „ sapendosi positivamente che tutti gl' individui Me-
 „ chitaristi di S. Lazzaro hanno predicato e sostenu-
 „ to errori, non si possa ugualmente chiamare rea
 „ tutta la comunità „.

թեանը, այնչափ անձանց մէջէն միթէ անհատ մը
 դուրս չիհաներ, չէ նէ ամէնքն ալ հաւատարապէս ե-
 ղեւնաւոր ու ժանտագործ կը համարի: Թէ որ կար-
 դալու ըլլանք իրեն 71 էջը գրածը, ամենեւին տարա-
 կուսանաց տեղիք չմնար: Ե՛հաւաստիկ ինչպէս կը խօսի.
 66 Սրբոյն Վազարու Հարբը ամէնքը միատեղ հաստա-
 67 տեր են ու կը հաստատեն իրենց մոլորական վարդա-
 68 պետութիւնները, և թէպէտև զիսնան ալ որ շատ
 69 անգամ դատապարտուած են այն վարդապետութիւն-
 70 ները, թէպէտև անոնց պատճառաւ նուաստացած
 71 ըլլան մինչև երդման օրինաց տակ իյնալով, թէպէտև
 72 նոյն պատճառաւ հարկաւորած ըլլան ստելու՝ ար-
 73 ժանաւոր պատժէն խալըսելու համար, թէպէտև
 74 շատ անգամ այնչափ քաղքրներէ վազնտուելու նախա-
 75 տինքըր ունեցած ըլլան, թէպէտև շատ անգամ կա-
 76 խեալ ըլլան սուրբ պաշտօնէն և նաև երբեմն ալ նը-
 77 զովուած, այսու ամենայնիւ կ'երևայ որ փաստ բըռ-
 78 նած են՝ թէ ո՛վ կրնայ լաւագոյն ճամբայ մը գտնալ
 79 որչափ կարելի է առանց սրտօխ աւելի մօտենալու
 80 հերձուածոյն: Ուրեմն սուրբ Վազարու Միաբա-
 81 նութեան մէջ մոլոր սկզբունքներ կ'առնեն ասօնք,
 82 ուրեմն սուրբ Վազարու Միաբանութիւնը կասկա-
 83 ծելի է, որովհետև մոլորութիւններ կը սորվեցընէ:
 84 Ե՛րբ թէ ոչ, կարելի չէր մեկնել աս ամէն միօրինակ
 85 հօգին որ նոյն Հարց վրայ տիրած է, հերձուածո-
 86 զաց կողմնակից ըլլալու ամէն ժամանակ, ամէն պա-
 87 րագայի մէջ, ամէն տեղ: Թէ որ քանի մը առանձ-
 88 նականաց վրայ միայն ըլլար, շատ դժուարին չէր ըլ-
 89 լար խելք հասցընելը, բայց երբոր այդ բանը ամե-
 90 նուն ալ հասարակ է, երբոր բացարձակ ու ընդհա-
 91 նուր կերպով կ'երևնայ, աւելի ծանրութիւն ալ
 92 կու տայ: Յայտնի է որ երբ տան մը մէջ ծնողացմէ
 93 սկսեալ ինչուան տան էն վերջի անձին վրայ ամբարըշ-
 94 տութիւնը կը տիրէ, բոլոր տունը ամպարիշտ կրնայ
 95 կոչուիլ: Չեմ գիտեր ինչու նման պարագայի մէջ,
 96 լաւ գիտնալով որ սրբոյն Վազարու ամէն Միսիթա-
 97 րեանները մոլորութիւններ քարոզած ու պաշտպա-
 98 նած են, նմանապէս չկարենայ ըսուիլ յանցաւոր բո-
 99 լոր Միաբանութիւնը:

Se non che quantunque in questo passo il nostro anonimo escluda ogni eccezione, e dica che sono rei di empietà tutti i padri di S. Lazzaro in massa, principiando dall' Abbate sino all' ultimo individuo della casa; che vi regna uno spirito uniforme senza eccezione di tempi, di circostanze, di luoghi; che la cosa è comune a tutti, e che presenta *un' assoluta generalità*, pure con la solita sua incoerenza (la quale questa volta non gli fa torto) a pag. 237, confessa che vi sono stati e vi sono alcuni Mechitaristi in S. Lazzaro *assolutissimamente innocenti, leali, sinceri e veramente Cattolici*. Tanta è la forza della verità, che essa sola ha il privilegio di non trovarsi mai in contraddizione: all' opposto la calunnia, appunto perchè si diparte dalla verità, è costretta a scuoprirsi ripugnante e contraddittoria. Ma in questo luogo l' assurdità del nostro anonimo ha qualche cosa di singolare. Egli non si è avveduto che quei Mechitaristi, i quali, a suo giudizio, sono *assolutissimamente innocenti, leali, sinceri e veramente Cattolici*, appunto perchè sono tali, non potrebbero persistere, siccome fanno, in una Congregazione, i cui membri con assoluta generalità pertinacemente sostenessero dottrine erronee, e parteggiassero per gli scismatici: anzi il nostro anonimo non ha saputo prevedere che questi medesimi religiosi da lui detti veramente Cattolici, sarebbero stati, siccome lo sono, i primi a smentirlo, protestando con tutti i loro confratelli (che sono pure Cattolici) contro le infami calunnie pubblicate in odio della loro Società, e dichiarando sempre più lo spirito veramente ortodosso, da cui tutti sono animati. Nè essi soli hanno fatto una tale dichiarazione, ma il venerabile Clero Veneto in massa si è sollevato in loro difesa, attestando l' integerrima fede e la condotta illibata ed irreprensibile dei religiosi Mechitaristi, siccome hanno pur fatto quanti altri autorevoli e rispettabili Ecclesiastici conoscono d'avvicino i costumi degli stessi Monaci.

Բայց թէպէտ և մեր անանունը աս կտորիս մէջ բացառութիւն մը չընդունիր, ու կ'ըսէ թէ սուրբ Վազարու բոլոր հարբը մէկտեղ առած ամէքն ալ ամբարիշտ են՝ Լբբայէն սկսեալ ինչուան տանը վերջի անհատը, ու միօրինակ ոգի մը կը տիրէ հոն ժամանակի, պարագայից ու տեղոյ չինայելով. և այդ բանը ամենուն ալ հասարակ է, և թէ Բացարձակ ու ընդհանուր կ'երեւոյ. սակայն իրեն սովորական հակասութեամբ (որ աս անդամուս իրեն նախատինք չըներ) 237 էջը կը խոստովանի որ սուրբ Վազարու մէջ եղեր են և կան ոմանք Բացարձակապէս անմեղ, հասարակ, անկեղծ ու ճշմարիտ ուղղափառ Սխիթարեաններ: Լյնչափ ու ժ ունի ճշմարտութիւնը, որ ինքը միայն հակասութեան մէջ ամենակէն չիյնալու առանձնաշնորհութիւնը ունի. ընդհակառակն զրպարտութիւնը որովհետև ճշմարտութենէն կը հեռանայ, բռնադատուած է ընդդիմախօս ու հակասաբան ըլլալու: Բայց աս կտորիս մէջ մեր անանունին անտեղութիւնը եզակի բան մ'ալ ունի: Ըէ անդրադարձած թէ այն Սխիթարեաններն որ ըստ իրեն կարծեացը, Բացարձակապէս անմեղ, հասարակ, անկեղծ ու ճշմարիտ ուղղափառ են, ասանկ ըլլալուն համար չէին կրնար մնալ, ինչպէս հիմա կեցեր են, Սխիթարեանութեան մը մէջ, որուն միաբանները բացարձակապէս և ընդհանրապէս մոլար վարդապետութիւններ յամառութեամբ կը ջատագովեն, և հերձուածողաց կուսակից են. մանաւանդ թէ չէ կրցած մեր անանունը առաջուց գուշակել որ իրմէն ճշմարիտ ուղղափառ կոչուած նոյն Սխիթարեանները՝ առջինը կ'ըլլային, ինչպէս որ են, զինքը սուտ հանելու՝ բողոքելով իրենց ամէն համակրօն եղբարցը հետ որ նոյնպէս ուղղափառ են, ընդդէմ վատահամբաւ զրպարտութեանցն, որ իրենց Բնկերութիւնը ատելի ընելու համար հրատարակուած են, և ալ աւելի յայտնելով ճշմարիտ ուղղափառ ոգին, որ ամենուն սեփական է: Սխիթարեան իրենք չէ որ ասանկ յայտարարութիւն մը ըրին, հապա բոլոր Սենետիկու յարգոյ Վրերն ալ զիրենք ջատագովելու ելաւ՝ վկայելով Սխիթարեան Կրօնաւորաց անբիծ հաւատքին և անարատ ու անստգտանելի վարուցը, ինչպէս որ ըրին որչափ ուրիշ իշխանաւոր ու յարգոյ

Բ
Ս
Խ
Ի
Թ
Ա
Ր
Ե
Ա
Ն
Ն
Ե
Ր

Non voglio tacere la detestabile profanazione che si fa dal nostro autore dei testi della Sacra Scrittura contro il divieto del concilio di Trento, il quale condanna la temerità di coloro che ardiscono abusare delle parole divine *ad scurrilia... detractiones... libellos etiam famosos* (Sess. IV). Ecco come scrive il nostro libellista: “Tacciano una volta e colle loro
 „ voci cessino rompere il capo alla gente costoro, i
 „ quali al dire dell’Apostolo Giuda altro non sono
 „ che *Nubes sine aqua, arbores autumnales infru-*
 „ *ctuosae, etc.* „ e quì seguita recitandosi a sproposito tutto ciò che ha potuto raccogliere da dieci versetti dell’Epistola del citato divino Scrittore: quindi con sacrilega sentenza conchiude: “Pare proprio che
 „ questo Apostolo ai Padri di S. Lazzaro esclusiva-
 „ mente abbia diretti tutti questi complimenti (pag.
 „ 146) „. Similmente altrove scrive: “Ma, *cui assi-*
 „ *milabo te, cui comparabo te,* Mechitarista mio? tu
 „ non sei cattolico, tu non sei scismatico, cosa dun-
 „ que sarai? Non piccola somiglianza, non piccola
 „ uniformità di genio, d’inclinazione vi trovo fra un
 „ Giansenista ed il mio Mechitarista.... Se questi
 „ due personaggi non sono gemelli, almeno sono
 „ fratelli carnali (pag. 233) „.

Tralascio per brevità molte altre osservazioni, che si potrebbero fare sui brani che ho riportati, ed ometto molti altri passi simili, che sarebbe facile produrre. A me pare d’aver già detto quanto può bastare perchè ognuno comprenda con quale spirito sia dettato questo turpe libro; ma sono ancora persuaso di non aver sin quì toccato la parte più infame e ributtante del medesimo. Di questa darò appena un cenno per non attediare inutilmente chi vorrà leggere il presente articolo. Supponiamo per un momento che i Padri Mechitaristi siano o scismatici od eretici;

Եկեղեցականներ ալ որ մօտանց կը ճանչնան նոյն Արօնաւորաց գնացքը :

Չեմ ուզեր թողուլ անցնիլ այն զգուելի սրբապղծ ծովիւնն ալ որ մեր մատենագիրը սուրբ Վրոյց վկայութեանց վրայ կ'ընէ ընդդէմ Տրիտենդեան ժողովոյն արգելմանը, որ կը դատապարտէ այնպիսիներու յանդրգնութիւնը որ կը համարձակին աստուածային խօսքերը չարաչար գործածել, ի խեղճաբանութիւնս, . . . ի չարախօսութիւնս . . . եւ ի չարամտութիւնս (Նիստ Գ) : Տես թէ մեր չարամտենին հեղինակը ինչ կը գրէ . “ Եւ կենան մէյժը և դադրին իրենց ձայնովը բազմութեան գլուխը ձաթեցընէլէն, անոնք որ Յուդայի Առաքելոյն ըսածին սէս են Ամբ անջրդիք, ծառք պողակորոյսք, անպտուղք ”, և այլն . և հոս նոյն աստուածային մատենագրին (Ժ) լին տասը տունէն կըրցածը կը հաւաքէ և ամենեւին անյարմար կերպով ետեւ ետեւ կը շարէ . և վերջը այս սրբապիղծ վճռովս կը կնքէ թէ “ Երեւայ որ այս քաղաքավարական խօսքերը առանձին կերպով սրբոյն Վազարու Հարց ուղղեր է Առաքելալը (էջ 146) ” : Այնպէս ուրիշ տեղ մըն ալ կ'ըսէ . “ Բայց ո՞ւմ նմանեցուցից զքեզ, ո՞ւմ նմանեցուցից զքեզ, ով իմն Սխիթարեան . դուն ոչ ուղղափառ ես, ոչ հերձուածող ես, հապա ինչ բան ես : Յանտենեանի մը և իմ Սխիթարեանիս մէջ գրտած նմանութիւնս քիչ չէ, և ոչ իրենց մտաց և յօժարութեան համաձայնութիւնը նուազ . . . . (Ժ) որ այս երկու անձինք երկուորեակ չեն նէ, գէթ մարմնաւոր եղբարք են (էջ 233) ” :

Արիշ շատ դիտելիքներ ալ կան այդ բերած կտորներուս վրայ, որ համառօտութեան համար զանց կ'ընեմ, և ուրիշ խիստ շատ նման խօսքեր ալ որ մէկդի կը թողում, որոնց ամենեւին դժուարութիւն չկար մէջ բերելը : Ինձի կ'երեւայ որ բաւականին չափ խօսեցայ . որպէս զի ամէնքը իմանան թէ ինչպիսի ոգւով գրուած է այդ պժգալի գիրքը . բայց գիտեմ որ դեռ այդ գրքին աւելի վատանուն և աւելի անպիտան մասին չդպայ : Ասոր վրայ համառօտ մը անցնիմ, որպէս զի այս յօդուածը կարդալ ուղողը փուճ տեղը չձանձրացընեմ : Դնէնք թէ Սխիթարեան Հարք կամ հերձուածող

ciò, supponiamo (ciò che è moralmente impossibile) che da più d'un secolo i sommi Pontefici siansi illusi credendoli Cattolici, mentre, secondo il nostro anonimo, non lo sono: in questo caso avrebbe forse diritto un buon cristiano di tenere il linguaggio del nostro anonimo? Forsechè la nostra santissima religione c' insegna d'infamare con ogni sorta di vituperi coloro, i quali hanno la disgrazia d' avere smarrita la vera luce del Vangelo? Ora il nostro autore non solo chiama i Padri Mechitaristi "ignoranti, vagabondi, oziosi (pag. 160)", ma li dice "membri corrotti (pag. VII), perturbatori della pubblica tranquillità (Ibid. et alibi), lupi vestiti da agnelli, autori di fandonie, d' imposture e di scandali (pag. 112), di scompigli e di discordie (pag. 161), pieni di errori, di doppiezza, d' astio, d' invidia (pag. 111), diffamatori del prosimo, superbi (pag. 109), sospetti, ipocriti, bugiardi (pag. 188), impostori (pag. 154, 246), calunniatori (pag. 111, 112, 211), spergiuri, traditori, ingrati (pag. 115, 116, 140)". Tralascio altri epiteti ancor peggiori di questi, con cui egli qualifica alcuni rispettabili soggetti della stessa Congregazione: tralascio il modo non meno sciocco che indegno, con cui ha scritto contro il sacerdote veneziano Giuseppe Cappelletti autore d' una *Storia universale del Cristianesimo*, e di altre lodate scritture, dal quale ha già avuto la meritata risposta. Chi non inorridisce al solo pensare che uno scrittore cristiano abbia osato imbrattare il suo libro con modi così indegni e contrari allo spirito del Vangelo? Se poi si vuole riflettere che questo linguaggio si applica non ad un solo individuo, ma a tutti i membri di una Congregazione; e che colui, il quale parla in modo così infame, non ha alcuna prova in mano per dimostrare ciò che asserisce; e se si aggiunge che egli indirizza il suo discorso contro una Religiosa Famiglia di zelanti e dotti Missionarii, che sono i più formidabili agli scismatici, perchè i più capaci ed attivi; io confesso che non ho più parole atte ad esprimere l' atrocità d' una

կամ հերետիկոս եղած ըլլան. այս ինքն է համարինք
 թէ (որ բարոյապէս անկարելի է) դարէ մը աւելի սրբ
 բազան Վահանայապետները խաբուած ըլլան զանոնք
 Ուղղափառ կարծելով, թէպէտ ըստ մեր անանունին ա
 նոնք Ուղղափառ չեն. հիմայ այս դիպուածիս մէջ ար
 դեօք բարի քրիստոնեայ մը իրաւունք ունի աս մեր անա
 նունին կերպը բռնելու : Ս'իթէ մեր սրբազան Արծնքը
 մեզի ամենայն կերպ նախատանօք վատահամբաւ ընել
 կր սորվեցնէ զանոնք որ դժբաղդութեամբ Մետարա
 նին ճմարիտ լուսէն զրկուեր են : Իսկ մեր մատենագիրը
 չէ թէ միայն Ս'իսիթարեան հարբը " տգէտք, դա
 " տարկաշրջիկք, պարապորդք (էջ 160) ", կը կոչէ, հա
 " պանաւ " փտեալ անդամք (էջ VII), խոռվարարք հա
 " սարակաց խաղաղութեան (Մ'նդ և այլուր), գայլք
 " գաւնազգեստք, հեղինակք առասպելներու, խաբէու
 " թիւններու և գայթակղութեանց (էջ 112), շփու
 " թութեանց և անմիաբանութեանց (էջ 161), մնլ
 " ըութեամբք, երկխօսութեամբք, հեռիւ և նախան
 " ձու լի (էջ 111), զրպարտողք ընկերովք, ամբարտա
 " ւանք (էջ 109), կասկածաւորք, կեղծաւորք, ստա
 " խօսք (էջ 183), նենգաւորք (էջ 154, 246), զրպար
 " տիչք (էջ 111, 112, 211), ստերգմունք, մատնիչք,
 " անշնորհք (էջ 115, 116, 140) " : Ար թողում գեռ
 ուրիշ խել մը ասոնցմէ ալ աւելի գէշ ածականները,
 զորոնք կը յարմարցնէ նոյն Ս'իաբանութեան քանի
 մը ակնածելի անձինքներուն : Ս'էկզի կը թողում նաև
 այն ոչ նուազ անխելք քան թէ անարժան կերպը, որով
 որ դէմ կը զրէ Ս' Էնետկեցի Յովսէփ Վաբբէլէզդի
 քահանային, որ ուրիշ գովելի գործքերէ զատ նաև
 Ռ'դհանոր քրիստոնէութեան Պարմութեան մ'ալ հեղի
 նակն է, և որ շատ չկայ պէտք եղած պատասխանն ալ
 տուաւ անանունին : Ս'վ չքսամներ երբոր մէյսը պարզ
 մտածելու ըլլայ թէ քրիստոնեայ մատենագիր մը հա
 մարձակեր է բոլոր այսպիսի անվայել կերպերով ու Մ
 ւետարանին ոգւոյն՝ գէմ ընդգէմ խօսքերով ազտտակ
 իր գիրքը : Իսկ հապա երբոր ուղենանք մէյսը աս խոր
 հրրդածութիւնն ալ ընել որ այդ ըսած լեզունիս չէ
 թէ առանձին մէկու մը հապա Ս'իաբանութեան մը
 ամէն միաբանից վրայ բանեցուցեր է, և թէ անիկայ

così solenne infamia e turpitudine. Ho letto alcune invettive pubblicate di fresco in Oriente dagli armeni scismatici contro i Mechitaristi, le quali per verità sono scritte con grande acrimonia, e tanto meglio dimostrano l'innocenza di questi, quanto più sono acerbe: ma debbo confessare ancora che non eguagliano l'inurbanità e gl'improperii del nostro anonimo. Il quale inoltre ha superato il furore e l'empietà degli scismatici anche in questo, che egli solo si è fatto lecito di *compromettere* i Padri Mechitaristi presso la Porta, calunniandoli di voler ristabilire il regno armeno, mentre gli Armeni scismatici per non incorrere manifestamente nelle censure ecclesiastiche, da essi pure in questa parte riconosciute, si sono sempre astenuti da una così sfacciata e patente calunnia.

Un solo riflesso debbo ancora toccare prima di porre fine a questo articolo. Quando si vedono comparire alla luce certi libri, come è questo, manifestamente dettati con ispirito di parte, per mero sfogo di rea passione, e diretti ad infamare il prossimo, ogni uomo onesto dee riputarsi tenuto, anzi anche interessato a riparare, per quanto è da lui, lo scandalo, e ad impedire le conseguenze della calunnia; procurando di porre in chiaro la verità e render manifesta la menzogna. Questo è il miglior mezzo per mettere un freno all'audacia de' scellerati e de' fanatici, e per tute-

որ այս անպիտան կերպս բռններ կը խօսի նէ՛ ամե-
 նեւին ապացոյց մը չունի ձեռքը՝ ըսածները հաստատե-
 լու, և թէ որ աւելցընենք որ իր խօսքը կ'ուղղէ նա-
 խանձաւոր և գիտուն Քարողչաց կրօնաւորական Վեր-
 դաստանի մը վրայ՝ որ հերձուածողաց ամենէն աւե-
 լի ահաւոր անոյեանն են, վասն զի ամենէն ալ ա-
 ւելի կարող ու գործունէայ են, կը խոստովանիմ որ ալ
 յարմար բառ չունիմ այսպիսի հրապարակական վատա-
 համբաւութեան ու անզգամուտեան դառնութիւնը
 բացատրելու: Սօտերս, հերձեալ Հայոցմէ հրատա-
 րակած քանի մը Սխիթարեանց դէմ թշնամանողա-
 կան բաներ կարգացի. որոնք շիտակը զրուցելով՝ իրաւ-
 շատ կ՛ծու կերպով գրուած են. և այնչափ աւելի Սխի-
 թարեանց անմեղութիւնը յայտնի կ'ընեն, որչափ որ
 աւելի իրենց դէմ դառն են խօսքերը. ի վերայ այսր ա-
 մենայնի պէտք է աս ալ խոստովանիմ՝ որ այս մեր ա-
 նանունին տմարդի կոպտութեանը ու կ՛ծու դառնու-
 թեանը քով բան չեն: Ար ուրիշ կողմանէ մ'ալ հեր-
 ձուածողաց կատաղութիւնն ու ամալարշտութիւնը գե-
 րազանցեց՝ որ ինքը միայն եղաւ որ օրինաւոր համարի
 Սխիթարեան հարք Վրան առջև վտանգի մէջ ձգե-
 լու, զրպարտելով զիրենք իբրև թէ Հայկազանց թա-
 գաւորութիւնը կանգնելու ջանք ունեցած ըլլան. ուր
 նոյն իսկ հերձեալ Հայերը եկեղեցական անկանոնու-
 թեանց տակ յայտնի կերպով չիյնալու համար, որ ի-
 րենք ալ այս բանս կ'ընդունին, ինչուան հիմա այսպիսի
 անամօթ, ու լիրժ գրպարտութենէ միշտ զգուշացած
 են:

Բայց դեռ այս հատուածս չլմընցուցած, հարկ է որ
 ուրիշ խորհրդածութիւն մ'ալ ընեմ: Արբոր տեսակ
 մը զրքեր դուրս ելլեն, ինչպէս որ է այս զիրքը, որ
 յայտնապէս կողմնակցութեան մը ոգևով գրուած են,
 ու չար կիրք մը դուրս թափելու ու միանգամայն ընկե-
 րը վատահամբաւ ընելու համար նէ, ամէն համեստ
 մարդիկ պէտք է իրենց կերպով մը պարտք սեպեն ու
 փոյթ ունենան որ որչափ ձեռու ընենքնէն կու գայ, գայ-
 թակղութեանը դէմն առնուն, ու զրպարտութեանց
 հետեւանքներն ալ արգելեն, ջանալով որ ճշմարտու-
 թիւնը դուրս ելլայ ու ստութիւնը յայտնուի: Ըստ է

lare la buona fama a cui abbiamo diritto. Per lo contrario se si trascura un siffatto dovere si darà ansa a qualunque petolante di stampare ogni più infame calunnia contro qualsiasi ordine d' uomini onesti. Questo è il solo riflesso, che mi ha persuaso a scrivere poche righe in difesa degli innocenti calunniati, e per far conoscere la malignità dello spirito con cui fu scritto il libello, di cui ho parlato.

Roma 10 Settembre 1852.

CARLO VERCELLONE

Assistente Generale de' Barnabiti.

ահաւասիկ ամպարիչտ ու մոլէնախոսանձ մարդիկներուն յանդգնութեանը սանձ դնելու, և միանգամայն բարի համբաւոյն՝ որուն վրայ որ ամէնքս ալ իրաւունք ունինք՝ պաշտպանութիւն ընելու լաւագոյն եղանակը: Իսկ ընդհակառակն՝ թէ որ այսպիսի պարտքի մը զանցառութիւն ըլլալու որ ըլլայ, ալ անկից ետև ճամբայ կը բացուի ամէն չարամիտ մարդկանց ո՛ր և իցէ կարգի համեստ մարդիկներուն դէմ՝ համարձակ ամէն տեսակ վատահամբաւ զրպարտութիւններ տպելու:

Եւ ահա այս խորհրդածութիւնն է միայն որ զիս ալ բռնադատեց այս քանի մը տող բանովս անմեղ զբը պարտեալները պաշտպանելով, ցուցրնեմ ամենուն թէ ինչպիսի չարութեան ոգևոլ գրուած է այն չարամատեանը որուն վրայ որ խօսեցայ:

Ի Հոսիմ 10 Սեպտեմբեր 1852

ԿԱՐՈՒՈՍ ՎԵՐՉԵԼԼՈՒՆԻ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՌԵՋԻԿԱՅ ԲՃՌԱԲԵՆՆ

VENEZIA

Tipografia Armena di S. Lazzaro

1852

ՎԵՆԵՏԻԿ

ի Տպարանի արդյնի Ղազարոս

